

University of Groningen

Re-creatie van educatie. De condities voor onderwijsvernieuwing en de voortdurende uitdaging tot verandering.

Faber, Conelis Douwe

IMPORTANT NOTE: You are advised to consult the publisher's version (publisher's PDF) if you wish to cite from it. Please check the document version below.

Document Version

Publisher's PDF, also known as Version of record

Publication date:
1984

[Link to publication in University of Groningen/UMCG research database](#)

Citation for published version (APA):

Faber, C. D. (1984). Re-creatie van educatie. De condities voor onderwijsvernieuwing en de voortdurende uitdaging tot verandering. s.n.

Copyright

Other than for strictly personal use, it is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Take-down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Downloaded from the University of Groningen/UMCG research database (Pure): <http://www.rug.nl/research/portal>. For technical reasons the number of authors shown on this cover page is limited to 10 maximum.

SAMENVATTING

Het doel van deze studie vormt het bieden van nieuwe impulsen voor een uitgebreide theoretisch wetenschappelijke discussie over de essentiële problemen van onderwijsvernieuwing met daarbij relevante maatschappelijke en individuele dimensies.

De aanleiding hiertoe werd gevonden in het ter discussie stellen van de uitkomsten van onderwijsvernieuwing in recente publikaties, zoals extensieve literatuurstudies.

Voorts verschijnen steeds meer publikaties die het noodzakelijke theoretische kader voor onderwijsvernieuwing trachten te bieden.

Polemieken over pretenties en resultaten van reeds geïnitieerde en gewenste vernieuwingsprojecten overspoelen via de media de samenleving.

Tenslotte wordt de vraag wat slagen of falen van onderwijsvernieuwing betekent zelfs ter discussie gesteld.

Allerlei duidingen van symptomen van steeds meer gehanteerde concepten als onderwijskritiek, -crisis, -vervreemding, -conflict en -revolutie vormen tevens duidelijke redenen om aandacht te vragen via allerlei publikaties voor noodzakelijke vernieuwing van onderwijs.

De studie tracht vanuit een nieuw perspectief de discussie over gewenste onderwijsvernieuwing een theoretisch wetenschappelijke basis te verschaffen die het zicht op mogelijke probleemoplossingen verruimt.

De publikatie is onderverdeeld in een theoretische oriëntatie (deel I), een analyse op basis van uitgebreid literatuuronderzoek (deel II), de interpretaties van de uitkomsten van die analyse (deel III), alternatieve probleemoplossingen (deel IV) en een discussiehoofdstuk (deel V).

De theoretische oriëntatie (deel I) omvat het perspectief van de studie. Dit perspectief wordt gevormd door de benoeming van een spanningsveld tussen onderwijswenselijkheid en onderwijswerkelijkheid. Dit spanningsveld wordt gekenmerkt door de existerende realiteit, de gewenste werkelijkheid, mogelijke relatiepatronen daartussen en de context waarbinnen men veronderstelt dat deze fenomenen zich voordoen.

Alle relevante theoretische en praktische noties kunnen herleid worden tot dat spanningsveld. Onderwijsvernieuwing kan opgevat worden als reductie van het spanningsveld.

De probleemstelling richt zich op onderwijsvernieuwing in de vorm van reductie van het spanningsveld. Een spanningsveld dat enerzijds door een

onaanvaard geachte spanning wensen voor vernieuwing stimuleert en anderzijds bij geringe effecten van die vernieuwing, de reductie als onvoldoende doet beoordelen en daardoor de spanning des te meer doet ervaren.

De probleemstelling is in drie delen geformuleerd, overeenkomstig de opzet van de studie in analyse, interpretatie en alternatie.

De analyse ten aanzien van het onderwijsspanningsveld (deel II) levert als belangrijkste notie, dat de literatuur bij voortduring duidt op een drievoudig referentiekader ten opzichte van onderwijsvernieuwing, te weten:

1. perfectionering van bestaande situaties (adstructie)
2. gedeeltelijke vernieuwing van de reële situatie (reconstructie)
3. een zo uitgebreid mogelijke, bij voorkeur totale vernieuwing (constructie).

Dit drievoudig referentiekader blijkt vooral relevant wanneer het wordt gerelateerd aan probleemoplossingen en daarbij behorende visies in de vorm van paradigma's ten aanzien van onderwijs, die impliciet of expliciet onderwijsvernieuwing omvatten. Voorts worden naast de normatieve aspecten de formatieve aspecten benadrukt, daar deze de ontwikkelingsmomenten van onderwijs en onderwijsvernieuwing benadrukken.

De reductie van het spanningsveld via onderwijsvernieuwing blijkt ook een adequate ondersteuning door behoeftenonderzoek, futurologie en planning te ontberen. Een overzicht van recente publikaties over onderwijsvernieuwing onderstreept nog eens de geringe resultaten, maar doet tevens de wensen tot onderwijsvernieuwing onverminderd blijken. Voorts benadrukt men in de literatuur steeds duidelijker discrepanties tussen onderwijswenselijkheid en -werkelijkheid vooral als gevolg van het falen van onderwijsvernieuwing. Men duidt deze discrepanties door middel van fenomenen zoals onderwijskritiek, -crisis, -vervreemding, -conflict en zelfs -revolutie.

De belangrijkste uitkomsten van de analyse worden via het onderwijsspanningsveld als volgt geïnterpreteerd (deel III):

1. de context waarbinnen het onderwijsspanningsveld zich voordoet wordt bepaald door de percepties die men bezit en die elke keuze en handeling betreffende onderwijsvernieuwing beïnvloeden. Dit wordt onder meer duidelijk bij sociaal-culturele en sociaal-economische factoren en de rol van de overheid ten opzichte van onderwijsvernieuwing.

2. de relatiepatronen tussen onderwijswenselijkheid en onderwijswerkelijkheid bezitten in het onderwijs alle hoedanigheden van een markt. Hierdoor wordt onderwijsvernieuwing een mechanisme dat het onderwijs door middel van productie van bekwaamheden en in de vorm van consumptiegoed de mens als productiefactor doet beschouwen en de mens met zijn of haar waardenoriëntaties binnen de samenleving doet negeren.
3. de werkelijkheid van onderwijs, hoewel allerlei spanningen vertonend, blijkt weerstand te kunnen bieden tegen gewenste onderwijsvernieuwing, daar zelfs conflicten zich binnen een groter kader als evenwicht kunnen voordoen.

Door het steeds manifester wordende pluriforme karakter van de samenleving zal de realiteit meer en meer de vorm van conflicten vertonen. Voorts zal elk individu binnen de eigen omgeving streven naar een persoonlijk aanvaardbaar evenwicht met een fenomeen als onderwijs en daardoor kunnen de toename van 'drop-out' en spijbelen verklaard worden.

4. de gewenste werkelijkheid van onderwijs is vooral afhankelijk van de percepties die men bezit ten aanzien van de functies, de structuur en de operationalisatie van onderwijs en de mogelijkheden die onderwijsvernieuwing kunnen verschaffen.

De gewenste werkelijkheid lijkt onbereikbaar wanneer existerende percepties als maatgevend worden beschouwd en de noodzakelijke onderwijsvernieuwing niet als een perceptueel probleem wordt ervaren.

De mogelijke instrumentatie van onderwijs, dat wil zeggen onderwijs zodanig opvatten dat het veranderbaar dient te zijn, betekent dat men pogingen in het werk stelt onderwijsvernieuwing daadwerkelijk te realiseren.

In het deel dat zich richt op de voorgaande uitkomsten van de studie (deel IV) wordt nagegaan welke condities voor onderwijsvernieuwing bepalend zijn en een mogelijk succes zouden kunnen bevorderen.

Onderwijsvernieuwing faalt niet primair door de context van het vernieuwingsgebeuren, of door de adoptie, diffusie en implementatie van vernieuwing, of door de invloed van evaluatie op programmadoelstellingen of door de methodologie van evaluatie, maar vooral door de waardenoriëntaties van de belanghebbenden. Deze waardenoriëntaties kunnen in eerste aanleg tot een consensus over de gewenste resultaten leiden, maar bijvoorbeeld bij de keuze van de methoden en bij de implementatie feitelijk die gewenste resultaten onbereikbaar maken.

Er wordt dan ook gepleit voor het ter discussie stellen van een aantal als vanzelfsprekend aangenomen regels betreffende onderwijsvernieuwing, zoals het immobilisme van structuurfactoren.

Het zou zeker mogelijk zijn voor onderwijsstructuurfactoren een meer veranderbaar klimaat te scheppen. Voorbeelden hiervan worden gegeven, maar de beheersbaarheid van vernieuwing vanuit de steeds weer dominante percepties spelen hier ook een belangrijke rol.

Flexibiliteit van onderwijs als beleidsaspect zou het mogelijk maken van wisselende kansen voor vernieuwing onder wisselende omstandigheden te bieden.

Open onderwijs zou aangewend kunnen worden om de benodigde flexibiliteit van onderwijs te realiseren. Het concept open onderwijs wordt beschouwd als een verzamelbegrip voor al die pogingen om het bestaande onderwijs, dat als gesloten wordt ervaren, naar aard, structuren, functies, inhouden en deelnemers ruimere mogelijkheden te verschaffen.

Voor al via open onderwijs zou het mogelijk kunnen zijn voor die factoren, die buiten de directe waardenoriëntaties van mensen vallen en die het onderwijs structureel en institutioneel bepalen, een gunstiger vernieuwingsklimaat te creëren.

In eerste aanleg zijn hier de percepties ook weer van belang in de vorm van de mate van verandering die men wenst en die permanent mogelijk dient te zijn.

Fundamentele percepties als basiscondities van onderwijsvernieuwing behoeven echter geen onnodige beperkingen te vormen wanneer zij geëxpliciteerd worden.

Het zijn menselijke opvattingen, die primair onderwijsvernieuwing naar aard, vorm en inhoud en daardoor wat betreft de uitkomsten conditioneren. De erkenning hiervan maakt het mogelijk deze opvattingen basis voor discussie en vooral ook voor onderzoek te maken bij: reeds afgesloten, nog in gang zijnde of nog te starten onderwijsvernieuwingprojecten.

De voortdurende wens op basis van de daartoe allerwegen ervaren noodzaak van onderwijsvernieuwing met betrekking tot onderwijs in een steeds dynamischer en vooral ook qua verhoudingen complexer wordende samenleving vereist dat alle keuzen die bestaan op het gebied van onderwijsvernieuwing ook daadwerkelijk aan iedereen bekend worden gemaakt.